

Evropské právní dějiny

Ladislav Vojáček

Středověké právo

Vývoj kontinentálního systému práva

1. právo raného středověku a počátku doby feudální rozdrobenosti
  - v zásadě jednotné (X obsazená území)
  - X místní partikularismus
2. právo doby feudální rozdrobenosti a stavovské monarchie
  - v zásadě partikulární
3. právo absolutistických monarchií
  - jednotné

Prameny práva

- druhy pramenů práva
  - právní obyčej
  - normativní právní akty
    - panovnické zákony
    - sněmovní usnesení
      - landfrýdy, kodifikace stavovských konarchií
    - jiné obecně závazné akty
  - soudní nálezy s obecnou závazností
- (+ právní knihy)

Právo raného středověku a počátku doby feudální rozdrobenosti

- v zásadě jednotné X místní partikularismus
- prameny hlavně právní obyčej (a panovnické zákony)
- obsahem zákonů brzy hlavně privilegia
- úzce propojené s církví a náboženstvím

System raně středověkého práva

- práva národní
  - od 5. století
  - postupná diferenciacie = partikularismus
- práva cizí (nadmárodní)
  - římské právo (viz recepce)
  - kanonické právo

Národní práva

- označení „národní“ práva problematické (= původní práva jednotlivých etnických celků)
- ne zcela korektní je i hovořit o
  - germánském právu
  - slovanském právu
- X podobnost všech nejstarších právních řádů nepochybná

Právní obyčej

- odedávna zachovávané pravidlo
- přesvědčení, že se má i dále zachovávat
- obyvatelstvo je zachovává
- sankcionované státní mocí

Obyčejové právo

- = nepsané
- není výsledkem uvědomělé pravotvorné činnosti
- vyrůstá ze zvyklostí předstátní doby
- systémy obyčejového práva roztržštěné (zejm. ve Francii)

Pravotvorná činnost raně středověkých panovníků

- dvě formy:
  - jednotlivé zákony
  - kodifikace národních práv
    - vliv psaného římského práva
    - potřeba vytlačit vžitě způsoby chování (právní obyčej)
    - bohatě doloženy v západní Evropě = leges barbarorum

Leges barbarorum

- sbírky národních germánských práv
- nejstarší
  - vizigótský Codex Euricianus (kolem 475)
  - franský Pactus legis salicae (zač. 6. st.)
- vliv římského práva
  - větší: C. E. a na něj navazující sbírky, burgundská Lex Gundobada a d.
  - menší: Lex Salica, langobardský Edictus Rothari, anglosaské kodifikace
- + leges Romanae barbarorum
  - zejm. Lex Romana Visigothorum

Alarich

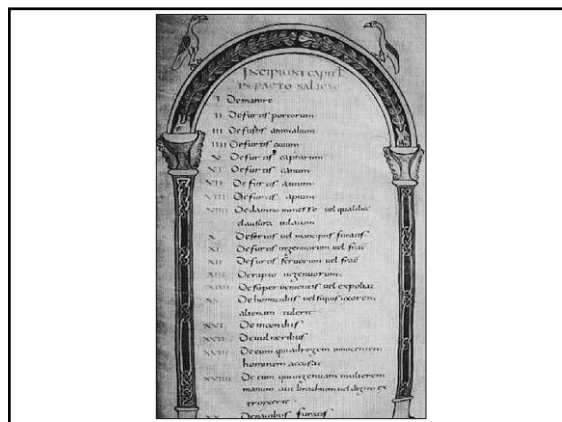

Lex Salica

Fig. 7.—The King of the Franks, in the midst of the Military Chiefs who formed his *Trouvée*, or *Warrior Court*, dictates the Salic Law (Code of the Barbaric Laws).—Fac-simile of a Miniature in the "Chronicles of St. Denis," a Manuscript of the Fourteenth Century (Library of the Arsenal).

Lex Salica

Princip personality práva

- nejstarší právo „národní“ a obyčejové = prakticky nepřenositelné
- důsledkem místní partikularismus
- kolise řešeny podle principu personality = „každý si nosí své právo sebou“
- potíže, proto postupně princip teritoriality (teritoriální závaznost měly například franské kapituláře)
- = „národní“ práva se mění v zemská

Středo- a východoevropské raně středověké „kodifikace“

- primitivní kodifikace nejsou specifíkem západní Evropy (dokonce ani středověku)
- obsahové i formální analogie např. u
  - Zákona sudneho ljudem
  - Dekret Břetislavových
  - Ruských pravd
- časový posun dán specifíkem vývoje

Konstantin a Metoděj (Žilina)

Charakteristika raně středověkých „kodifikací“

- předmět úpravy
  - přímo proti přežitkům (svémoc)
  - ochrana státu a jeho představitelů
  - ochrana soukromého vlastnictví
  - úprava postavení církve
- nebyly výlučné
- v západní Evropě je postupně vytlačují místně i personálně diferencované právní obyčeje (+ královské zákony)

Královské zákony

- typicky franské kapituláře
- brzy spíše výjimečné (viz Francie)
- jednotící prvek, pak ale hlavně privilegia
- různá označení
- téměř výlučně právo veřejné
- zpočátku hlavně latinsky, od 12. st. i v národním jazyce (Rusové, Bulhaři, Srbové vždy, též na britských ostrovech)
- rozmanitý obsah

Právo doby feudální rozdrobenosti a stavovské monarchie

- rozmanité prameny práva
- účast stavovských sněmů na tvorbě práva
- ve stavovské době větší podíl uvědomělé právo tvorby
- ve střední a východní Evropě stavovský partikularismus
- unifikační tendence (recepce římského práva)

Privilegia císařů Svaté říše

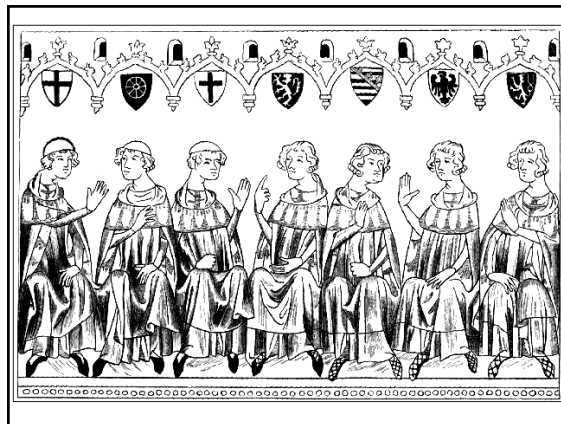
- světským i duchovním velmožům, pak i říšským městům
  - Confoederatio cum principibus ecclesiasticis 1220
  - Statutum in favorem principum 1235 (hlavně proti rostoucímu vlivu měst)
  - privilegium Friedricha II. Norimberku 1219
  - Zlatá bula Karla IV. 1356 (hlavně privilegia kurfiřtům)

Landfrýdy (říšské a zemské)

- napodobení božích mírů (Treugae Dei)
- počínaje 12. st. (1103 v Mohuči) do konce 15. století
- zpravidla smlouvy mezi císařem a světskými a duchovními feudály
- hlavní cíl: čelit soukromým válkám (opovědnictví, záští)
- Maxmiliánův „ewigen Landfrieden“
- obdoba i jinde (x Anglie)

Kaiser Karl IV. die goldne Bulle erteilend.
(Aus der Buchdruckerei des goldnen Stulle in der
berzoggl. Bibliothek zu Wolfenbüttel.)

Systém práva stavovské monarchie (příklad: český stát)

- obecné právo:
  - právo zemské
- partikulární práva:
  - městská práva
  - pozemkově vrchnostenská práva
  - kanonické právo („cizí“)
  - horní právo
  - lenní, viničné (horenské) a d. právo

České zemské desky

Specifika francouzského systému práva

- teritoriálně roztržštěné
  - dvě právní oblasti
  - 700 právních distriktů
- v rámci nich jednotné právo pro šlechtice i měšťany

Zemská práva ve 13. a 14. století

- zpočátku obyčejová (+ raně středověké kodifikace)
- od 13. století pokusy o sepsání
  - v Německu landfrýdy, pak Rakouské zemské právo 1298, Salcburské zemské právo arcibiskupa Friedricha III. z přelomu 14. – 15. století, Hornobavorské zemské právo ze 14. století
  - Maiestas Carolina
  - Statuty Kazimírovy
  - srbský Zákoník Štefana Dušana (14. st.)
- právní knihy

Zemská práva za stavovské monarchie (1)

- unifikační tendence
- Anglie: common law
- Rusko: od 15. století jednotné carské zákony a nařízení (!)
  - Suděbniky 1497, 1550
  - Sobornoje uloženie zakonov 1649
- u nás:
  - Vladislavské zemské zřízení (= obdoba německých landrechtů)

Zemská práva za stavovské monarchie (2): Francie

- pokusy o oficiální sbírky právních obyčejů jednotlivých oblastí (15. – 16. st.) = neúspěch
- v teorii se ovšem tvořilo droit commun
- od 16. století nástroje unifikace
  - „vzorová“ sbírka obyčejů města Paříže
  - římské a kanonické právo

Zemská práva za stavovské monarchie (3): Německo

- Landrechte (viz výše)
  - Constitutio criminalis Carolina
    - „celoříšská“ povaha, ovšem
    - salvatorní klauzule = podpůrný pramen
- + nadále landfrýdy, landrechty apod.
- ⇒ praktické příručky (Practica criminalis B. Carpzowa)

Právní knihy (1)

- „soukromé“ soupisy práva ze stavovské doby, některé později „legalizovány“
- francouzské les coutumiers
  - Grand coutumier de Normandie 1255
  - Les coutumes de Beauvaisis (1283; Philippe de Beaumanoir)
- německé právní knihy
  - Sachsenspiegel (1220-1230, Eike von Repkow)
  - Schwabenspiegel (1275-1276, Das Kaiserrecht)
  - Frankenspiegel (1. pol. 14. st. v Hessensku)

Sachsenspiegel a Schwabenspiegel

Eike von Repkow

Právní knihy (2)

- Anglie
  - Traktát o právech a obyčejích Anglie (12. st.; Ranulf Glanvill)
  - O právech a obyčejích Anglie (polovina 13. st.; Henry Bracton)
  - Chvála práv Anglie (15. st.; Jan Fortescus, jako dialog obhajující národní právo)
- severní Itálie
  - Libri feudorum (1158) – lenní právo
- Španělsko
  - Fuero Viejo de Castilla (13. st.)

Právní knihy (3)

- další právní knihy
  - Kniha elblaska (sever Polska; přelom 13. a 14. st.)
  - Tripartitum opus iuris (1517)
  - Kormčije knihy (= překlady nomokánonů)
  - Hexabiblos (1. pol. 14. st.; Konstantin Hermenopulos, v Řecku do 1946)
- příručky římského a kanonického práva
  - Gratianův dekret
  - Extravagantes

Německá městská práva

- = odlišnost od Anglie a Francie
- od 13. století rozšíření do střední a východní Evropy
- základem privilegium
- mateřská práva (Cáchy, Dortmund, Frankfurt n. M., Freiburg, Mnichov, Norimberk, Vídeň, Magdeburg, Lübeck) a dceřinná práva (X zákaz odvolávání se)
- městské knihy
- oficiální soupisy a městské právní knihy

Městské knihy

- knihy statutů
- knihy soudní
- knihy zaznamenávající soukromoprávní dispozice s majetkem (smlouvy, dispozice mortis causa, zástavy)
- knihy správní

Oficiální a soukromé soupisy

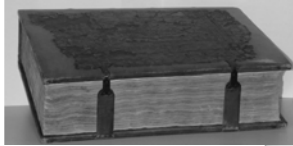
- oficiální soupisy
  - Braunschweig 1227
  - Hamburk 1270 a d.
  - Augsburg 1276-1281
- městské právní knihy (též od 13. st.)
  - Míšeňská právní kniha
  - Magdeburské právo šefů
  - Vídeňská právní kniha a d.
- zcela specifický český Koldínův zákoník

Kanonické právo

- smíšené právo (římské právo + akty středověké církve)
- platí vedle práv národních (x římské právo jen zpočátku)
- v manželském a procesním právu nahrazuje práva národní
- jeho význam rostl s postupným vymaňováním církve z nadvlády státní moci (ratione personarum i ratione causae)

Prameny kanonického práva

- Collectio Pseudoisidoriana (pol. 9. st.)
  - = zahájení boje o teokracii
  - přechodný význam
- Corpus iuris canonici (do r. 1917) =
  - Decretum Gratiani (kolem 1140)
  - Liber extra (1234)
  - Liber sextus (Bonifác VIII., konec 13. st.)
  - Clementinae (14. st.)
  - dvoudílné Extravagantes (1500)

Corpus iuris Canonici

Právo absolutistických monarchií

- roste význam královské legislativy
- tendence k unifikaci právního řádu
- tendence k modernizaci práva
- první velké kodifikace
  - vliv římského práva
  - vliv humanismu (a ve střední Evropě i přirozenoprávních koncepcí)

Absolutistické kodifikace

- zahrnující veškeré platné právo
  - Sobornoje uloženiye zakonov
  - Svod zakonov suščestvujuščich 1835
  - Pruské zemské právo 1797
- kodifikace jednotlivých právních odvětví
  - velké ordonance Ludvíka XIV. (1667, 1670, 1673 – civilní proces, trestní proces, obchodní právo)
  - ordonance Ludvíka XV. (1731, 1739, 1741 – testament a darování)
  - střeoevropské kodifikace = i později = základ moderního práva